

АЛЛА ОНА МЕХРИНИНГ БЕҚИЁС САДОСИ

Наманган вилоят тарихи ва маданияти давлат музейи

илмий ходими: Гўзалхон Валиева

Аннотация

Ушбу мақолада халқимиз маънавий-маданий ҳаётида алоҳида ўрин тутувчи она алласининг мазмун-моҳияти, келиб чиқиши, тарбиявий ва руҳий аҳамияти ҳақида сўз юритилади. Алла — она қалбидаги меҳр, орзу-истак, дард ва кечинмаларни ифодаловчи, авлоддан-авлодга оғзаки равишда ўтиб келаётган бетакрор халқ кўшиғи сифатида талқин этилади. Унда халқимизнинг асрий турмуш тарзи, миллий қадриятлари, орзу-умидлари, ҳаётий қарашлари ва маънавий дунёси ўз ифодасини топгани таъкидланади.

Мақолада онанинг фарзандига алла айтиш орқали уни илк гўдаклик давриданок эзгуликка, меҳр-оқибатга, яхшиликка ва Ватанга муҳаббат руҳида тарбиялай бошлаши ёритилади. Алланинг бола руҳиятига таъсири, унинг маънавий камолоти, эстетик диди ва миллий ўзлигини шакллантиришдаги ўрни ҳақида фикрлар баён қилинади. Шунингдек, халқ орасида сақланиб келаётган ривоятлар орқали алланинг инсон ҳаётидаги ўзига хос сеҳри ва тарбиявий кучи очиб берилади.

Мақолада она алласининг фақатгина болани ухлатиш воситаси эмас, балки унинг қалбига эзгу ниятлар, она меҳри ва Ватан туйғусини сингдирувчи илк маънавий ва мусиқий сабоқ эканига алоҳида эътибор қаратилади. Буюк табиб Абу Али ибн Синонинг алланинг бола тарбиясидаги аҳамияти ҳақидаги фикрлари келтирилиб, она кўшиғининг боланинг жисмоний ва руҳий ривожигаги ўрни асосланади. Алла орқали она ўзининг фарзандига бўлган чексиз меҳрини, эзгу тилакларини ва келажакка умидларини ифода этади.

Шу нуқтаи назардан, мақолада алла халқ оғзаки ижодининг ноёб намунаси, миллий маънавиятнинг муҳим таркибий қисми ва инсон ҳаётидаги илк мусиқий

тарбия манбаи сифатида баҳоланади. Она алласини асраб-авайлаш, уни келажак авлодга етказиш ва унинг тарбиявий аҳамиятини кенг тарғиб қилиш миллий қадриятларимизни сақлашнинг муҳим омилларидан бири экани қайд этилади. Алла шундай бир қўшиқки уни ҳеч замонда ҳеч бир шоир ёзолмаган. Уни ҳар бир юрак ўзича куйлайди. Бу қўшиқ аёли бор ҳар қандай хонадонда жаранглайди. Бу қўшиқ аллоҳ томонидан мунис онажонларнинг тану –жонига сингдирилганким уни ҳар бир она ўз холича куйлайди. Она фарзандига алла айтар экан юрагининг туб-тубидаги дард-аламларини, ҳеч кимга айта олмаган сирларини, ҳаётий кечирмаларини қўшиқ қилиб куйлайди. Шунинг учун халқимиз томонидан асрлар давомида куйланиб келинаётган аллаларда аجدодларимизнинг турмуш тарзи, руҳий олами ўзининг бетакрор бадий ифодасини топган. Айтишларича алла сўзи “Аллоҳ” номи билан боғлиқ эмиш. Қадимда аёллар ўз фарзандларининг келажаги яхши бўлишини истаб, “Боламга ўзинг имон бергин Аллоҳ, “Боламга ўзинг инсоф бергин “Аллоҳ” дея яратганга илтижо қилар эканлар. Бора-бора бу муножат аллага айланган экан. Алла бу сўз замирида олам-олам маъно бор. Бу албатта илоҳий қўшиқ. Менинг онамнинг аллалари ҳам ҳалигача қулоғим остида жаранглайди уни эслар эканман ёшлик чоғларим бирма бир кўз олдимда гавдаланади.

Толинди-толинди жоним болам аллаё

Толлар барги солинди аллаё

Бевақт келган ўлим жоним болам аллаё

Мени отангдан айирди жоним болам аллаё

Куя-куя кул бўлдим жоним болам аллаё

Куйгангана уволимни кўрсатай аллаё

Бевақт келган бу ўлим жоним болам аллаё

Юрак бағримни қақшатар аллаё

Толеим бўлса эди жоним болам аллаё

Ёнган чироқ ўчармиди аллаё

Мен суянган баланд тоғлар аллаё

Таги билан кўчармиди аллаё

Толинди толинди жоним болам аллаё

Толлар барги солинди аллаё

Узоқ ерга сафар қилган аллаё

Меҳрибоним яхши бор энди аллаё

Болани ардоғлаб, комил инсон этиб вояга етказиш катта синов. Бу синовли дунёда алла эшитиб катта бўлган фарзанддан ҳеч қачон ёмонлик чиқмайди. Орзуларингизни, ниятларингизни алла қилиб айтар экансиз, фарзандингиз кун келиб, уларни руёбга чиқаради ва албатта ота-онасига меҳрибон, ватанига муносиб фарзанд бўлиб етишади. Чунки она ўзининг биринчи алласидаёқ фарзандини тарбиялай бошлайди. Шу билан бирга алла дастлабки мусиқа сабоғидирки, унинг ёрдамида маъсум юракка она – Ватан наволари илк бор таъсир этади Ривоят қилинишича бир мамлакат подшоҳининг қизи бошқа бир мамлакат подшоҳининг ўғлига келин бўлибди. Кетар чоғида ота-онаси келин қизига шундай деб васият қилибди Қизим сендан илтимос келинлик вазифангни яхши адо эт.Вақти келиб фарзандли бўлсанг ҳеч қачон алла айтмагин менга сўз бер дебди.Қизи рози бўлибди ва улар йўлга чиқибдилар Ота-онаси айгандай рисоладаги келин бўлибди.Кунлар кетидан ойлар ўтиб қиз фарзандлик бўлибди лекин фарзандига алла айтмабди, охир оқибатда фарзанди кун сайин сўлиб вафот этибди. Яна ойлар кетидан йиллар ўтибди ўғил фарзанд кўришибди Шунда қайнона набирамга алла айтинг, бу ҳам нобуд бўлмасин деб келинини қистабди ноилож қолган келин ота-онасининг васиятини унитиб ,фарзандига алла куйлай бошлабди. Алла эшитган фарзанд кун сайин соғлом бўлиб ўса бошлабди .Лекин она ҳар гал алла айтганда ота-онаси,

юртини қаттиқ соғинганин ва ота-онаси қизига нима учун алла айтма деганларини англабди. Чунки алла эшитган болада она-Ватан туйғуси кучли бўлишини гувоҳи бўлибди . Шу туфайли алла эшитган болалар юрагида юртига, миллатига содиқлик туйғуси сингиб, Ватанини севадиган юксак дидли ,фаросатли ,гўзалликни идрок эта оладиган ва ўзлари ҳам муттасил гўзаллик яратишга интиладиган, инсонлар бўладилар

Буюк табиб Ибн Сино алланинг аҳамиятини юксак баҳолаб шундай деган эди.”Гўдакнинг танасини чиниқтириш учун икки нарса зарур: бири уни аста кимирлатиб тебратиш, иккинчиси она кўшиғидир. Биринчиси боланинг танасига зарур, иккинчиси руҳий озуқа бўлади.” Шундай экан жамики ер юзидаги кўшиқлар она алласидан бошлангандир чунки унда сеҳр ва жозиба бор.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Жабборов, И. **Ўзбек халқи этнографияси.** — Тошкент: Ўқитувчи, 1994.
2. Каримов, И. **Юксак маънавият — енгилмас куч.** — Тошкент: Маънавият, 2008.
3. Мусиқий фольклор. **Ўзбек халқ кўшиқлари.** — Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1985.